

Magda választása

SZABÓ G. LÁSZLÓ

A SZERZŐ FELVÉTELE

Streeper a javából, mondhatnánk *Erin Carlson*ról, a *The Hollywood Reporter* munkatársáról, s ennél tömörebben nem is jellemezhetnénk *Meryl Streep* iránt érzett rajongását. Nem mellesleg ezért írt könyvet róla *Hollywood királynője* címmel. Fényes Oscar-díjai glóriaként ragyogják körbe a színésznőt, aki eddigi legbonyolultabb karakterei között jegyzi *Sophie Zawitowskát*, az *Alan J. Pakulával* forgatott *Sophie választása* gyengéd, mégis erős, lengyel holokauszt-túlélőjét. Carlson magyarul most megjelent könyvében külön fejezet foglalkozik a film háttértörténetével, amelynek főszereplője a pozsonyi *Magda Vásáryová*, *Jirí Menzel Sörgyári capricciójának* szépséges *Mariskája*.

Sokan kampányoltak annak idején Sophie szerepéért. *Goldie Hawn*, *Barbra Streisand* és mások mellett Meryl Streep is.

„Elmentem Pakulához, és a padlóra vettem magam. Kérlek, Istenem, hadd csináljam meg, könyörögtem” – emlékezik a könyvben a színésznő. Csak hogy Pakula irodája akkor már Magda Vásáryová fotóival volt kirakva. A *Kramer kontra Kramer* sikere után Streep úgy érezte, útjában áll egy számára ismeretlen kelet-európai kolléganő, aki szláv származásából eredően komoly eséllyel pályázik a filmre. „Nem engedheti, hogy ő játszsza el! – kérte a rendezőt. – Nekem kell ez a szerep!” És meg is tett mindent, hogy elnyerje.

Hogy miképpen emlékezik minderre Magda Vásáryová?

„Morvaországban forgattuk a Sörgyári capricciót, amikor Prágából, a barrandovi filmgyárból hívtak, hogy ott van Pakula, látni szeretne. Nem mozdulhatok, üzentem neki, hiszen dolgozunk. Ha tud, jöjjön el a forgatásra. El is jött, és együtt töltöttünk egy szép estét. Jiri Menzel, Pakula, a többi színész és én. Másnap végig engem nézett a forgatáson. Nem érdekelt, hogy miért. Én soha semmit nem tettem a pályám érdekében. Nem kértem, nem ajánlkoztam, még csak szakmai körökben sem forgolódtam. Azon a bizonyos estén, a forgatás után is én mentem elsőként aludni, Jirka tovább beszélgetett Pakulával. Aki másnap elmondta: Varsóban járt, lengyel színésznőt keresett Sophie szerepére, de nem talált olyat, aki megfelelt volna az elképzeléseinek. *Wajdat* és *Zanussit* kérdezte kétségbeesve, hogy mit tanácsolnak neki. Ők ajánlották, hogy nézzen meg engem. *William Styron* könyvét, ami akkor már nagy siker volt Amerikában, nem olvastam. Cseh és szlovák fordításban is csak később jelent meg. Pakula megígérte, hogy elküldi a könyvet. Készített rólam pár videófelvételt és néhány fotót, aztán elutazott. Már el is felejtettem az egészet, amikor megjött a könyv. Szerettem Styron írásait, örültem az új regényének. Fél évvel később próbafelvételre hívtak Amerikába. Útlevelem éppen akkor nem volt, nem sokkal előtte bevonták, engem sosem kényeztetett el a rendszer. A nyolcvanas évek elején jártunk. Nem is vettem biztosra, hogy kiengednek. Pakula mindebből semmit nem értett.

Mi az, hogy nincs útlevele, mi az, hogy nem jöhet? – kérdezte. A telefonvonal is többször megszakadt. Lehallgattak bennünket. Kért, hogy tegyek meg mindent, hogy kiutazhassak. A rendőrségen alig akartak szóba állni velem. Értetlenül bámultak, hogy mit keresek az útlevelesztályon. Az amerikai nagykövetség bevonásával a pozsonyi filmgyár igazgatója intézte el, hogy megkapjam a kiutazási engedélyt. De megkért, nehogy kint maradjak, mert neki akkor vége.”

Érdekes helyzet várta New Yorkban. A stúdióban úgy kezelték, mintha sosem látott volna kamerát. Nem tudták róla, hogy tizennégy éves kora óta folyamatosan dolgozott, és több mint negyven film volt a háta mögött, köztük a hatvanas-hetvenes évek csehszlovák filmgyártásának legendás alkotásai.

„Pakula nem mutatta meg mások próbafelvételét, de elmondta, többen is az önkielégítés határát súrolták azal, amit a kamera előtt végeztek. Levették, vonaglottak, dobálták magukat, a hajukat tépték. Meryl Streep is a földön fetrengett, és úgy bizonygatta, hogy Sophie szerepét egyedül ő játszhatja el, senki más. A próbafelvétel után a csodálkozást láttam mindenki arcán, és nagyon kedvesen betessékeltek a produceri irodába. Beléptem, és nem akartam hinni a szememnek. Mindenki nagyon fontosnak akart látszani. Cipő nélkül, asztalra felrakott lábakkal ültek a foteljükben. Megfordultam, és kimentem. Visszaküldtek. Azt hittem, másodsorra majd megtisztelnék, és felállnak, ha belépek. De nem! Csak a cipőjüket vették fel, és furcsán méregettek a tekintetükkel. New York-i szakmai körökben futótűzként terjedt el a hír, hogy itt van egy kelet-európai színésznő, aki illemre akarta tanítani a stúdió nagyhatalmú vezetőit. *Milos Forman* fetrengett a röhögéstől, amikor elmeséltem neki, mi történt. Másnap együtt vacsoráztunk, hármasban. Pakula, Forman és én. Elvirágozott rég az az este is. Sok mindenre nem emlékszem már belőle. Arra viszont igen, hogy Pakula panaszkodott, óriási nyomás nehezedik rá, mert mindenki Meryl Streepet akarja a filmbe, hiszen Oscar-díjas sztárként ő hozza majd a pénzt a gyártónak, s nem egy ismeretlen szlovák színésznő. Azt is elmesélte, hogy *Nathant*, Sophie lélekben ingatag szerelmét eredetileg *Dustin*

Hoffmanra akarta osztani, de meg gondolta magát, mert a színész ügynökei arra kérték, hogy amíg a partnernőjének egy, addig neki tíz közelije legyen, és változtassák meg a film címét. Ne Sophie, hanem Nathan neve szerepeljen benne. Értetlenül hallgattam mindezt. – Neked is lennének feltételeid? – érdeklődött Pakula. Én csak nevettem ezen. Milos mindenestre azt mondta neki: vagy Magdának adod a szerepet, és akkor Oscar-díjas lesz a film, vagy Meryl Streepel játszatszod el, akkor viszont ő kap Oscart, de a filmet szép lassan elfelejti a világ. Tőlem pedig megkérdezte: – Hogy döntöttél, Magda? Maradsz Amerikában, vagy hazamész? – Eszemben sincs maradni, mondtam, mire ő: – Végre egy okos nő!”

A stúdió döntését, hogy Meryl Streep kapta meg a szerepet, Pakula közölte vele. Nem fakadt sírva. Évekkel később Karlovy Vary fesztiválján a rendező azt nyilatkozta: nagyon sajnálja, hogy nem

MERYL STREEP: „PADLÓRA VETTEM MAGAM.”

úgy sikerült a film, ahogy szeretne volna. Meryl Streep miatt sokat kellett változtatni rajta. Magda Vásáryovánek mindenestre remek tapasztalás volt New York, és közelebb vitte nem sokkal későbbi döntéséhez, hogy hátat fordít a színészetnek. A nyolcvankilences politikai fordulat után pedig meg is tette. A politika és a szociológia egyébként is mindennél jobban érdekelt. Nagykövet lett Bécsben, majd Varsóban, külpolitikai társaságot alapított Pozsonyban, ahol parlamenti képviselő is volt egy ideig.

De térjünk vissza a Sörgyári capriccióhoz, Magda Vásáryová és az életöröm egyik ikonikus filmjéhez. *Bohumil Hrabal* családi krónikájának csodás Mariskája, ez a rendkívüli aszszony a női báj, a sugárzó derű megtestesítője. Magda megkínzott, meggyötört, tragikus sorsú nőket játszott korábban. A vígjátékok messziről elkerülték, humorérzékéről kevesen tudtak. Jirí Menzel is ilyennek ismerte őt. *Dosztojevszkij* szelíd teremtésének.

„Összefutottunk Prágában, a Vencel téren. Kérdezte, hogy vagyok, mit csi-

nő, akinek az utaztatása sokba fog kerülni! Jirka fél évig harcolt értem, amíg mindenkit meggyőzött, hogy ezt a szerepet nem játszhatja el senki más, csak én. Én tényleg imádom enni. Főzni is. A súlyommal sosem volt gondom. Energetikus vagyok, nem hízom el, gyorsan égetem a kalóriákat. A forgatást a filmbeli disznótor miatt télen kellett volna elkezdenünk, de a színházi elfoglaltságom miatt erre nem kerülhetett sor. Maradt a nyár, akkor voltam szabad. Jirka többször is a tudtomra adta, ha nem teljesítem az elvárásait, nehéz

szé ki a hangját. Hogy a folytonos kiabálásával ne vesszen el a figura. Hrusínsky úrral a forgatás után már nem is találkoztam. A tűzoltóparancsnokot alakító *Petr Cepek*kel igen. Ő is csodás színész volt. Zárkózott, nehezen megközelíthető. Senkivel sem kommunikált. A halálomon vagyok, mondta súlyos betegen, amikor utoljára láttam őt. Nem tudtam hogy reagálni erre. Összeölelkezve álltunk az utca forgatagában. Jirkával minden jelenet-re hosszasan készültünk. Volt, amelyiket hússzor is lepróbáltuk. Néha úgy éreztem, nem bírom tovább, teljesen ki vagyok zsigerezve. Olyankor azt fülentettem, hogy ki kell mennem a mosdóba. Csak ott tudtam ugyanis összeszedni magam, erőt gyűjteni, hogy a játék hitelességét megőrizve állhassak a kamera elé. Attól is félttem, hogy az intellektusom kioldja a színészi tehetségem. Én a bölcsészkaron végeztem, nem a színművészeten, nem is vágytam színészi babérokra soha. Vigyáznom kellett, nehogy átüssön a beszédemen, hogy egész nap olvastam.”

Harminc éve már, hogy felhagyott a színésszettel. Most ismét tanul. Prágában, a Károly Egyetemen. A politikai tudományok doktora lesz. Közben könyveket ír, tanít, Európa-szerte társadalomtudományi előadásokat tart. Filmes felkéréseket ma is kap bőven. Mindegyikre nemet mond. De volt egy titkos tervük Jirí Menzellel. *A Harlekin milliói*. Bohumil Hrabal regénye nyomán készült volna az is.

„Nagyon tetszett a forgatókönyv. Jirka írta. Egyetlen gondom volt csupán vele: Mariska nyolcvanéves, kihullottak már a fogai. Elképzelni sem tudtam, hogyan lehet ezt megoldani, hiszen nekem mind a harminckét fogam megvan. Idősek otthonában lakik minden szereplő, egy lepusztult kastélyban. Francin állandóan a tévé előtt ül, Pepin ágyban fekvő beteg, meg is hal a történet végén. A kastélykert teljesen elgazosodott, fent, az emeleten erotikus festmények lógnak a falakon, a kastély mellett temető. Mariska oda jár, a halottakkal társalog. Ő továbbra is tele van energiával. Igen, ehhez a szerephez lett volna még kedvem. De nincs már Jirka. Elment. Tudtuk, hogy tolószékbe kényszerült, és már beszélni sem tud, közeledik a vég, mégis váratlanul ért bennünket a halála. Sokáig tartotta magát, aztán szép lassan feladta.”

MARISKA ÉS PEPIN BÁCSI (FORRÁS: ÖRÖKMOZGÓ)

nálak, és kért, hogy ebédeljünk együtt. Szeretem a húst. Akkor is azt rendeltem, és jó étvágygal ettem. Észrevettem, hogy Jirkának ez nagyon imponált. Hogy nem valami kis könnyű salátát tömök magamba, hanem egy szép szelet hús tűnik el a tányéromról. Kérdezte, olvastam-e a Sörgyári capricciót. Nem olvastam. Felugrott az asztaltól, és megvette nekem egy közeli könyvesboltban. Pár nappal később postai levelezőlapon értesítettem őt, hogy tetszett a történet. Azt írtam neki: Kedves rendező úr! Még egyszer köszönöm a könyvet, mire a végére értem, úgy megéheztem, hogy mindent felfaltam a fridsiderből. Később megtudtam, az a pár sor olyan hatással volt rá, hogy eldöntötte, velem akarja leforgatni a filmet. Prágában azonban nem mindenkinek tetszett az ötlet. Megint egy szlovák színésznő, ráadásul egy Hrabal-regény filmváltozatában, és egy színházban is sokat játszó színész-

helyzetbe kerül, hiszen keményen megküzdött értem. A vállamra rakta a film minden terhét. Ráadásul kevés volt a nyersanyag, minden jelenetet legfeljebb kétszer vehettünk fel, és hasznos hanggal. Ami azt jelentette, hogy nem követhettem el hibát a cseh kiejtésben. A *Gruntorád* doktort alakító *Rudolf Hrusínskyt* is többször állította nehéz helyzet elé, és volt, hogy miattam is dühöngött. Olyankor apró csokoládékkal raktam ki az útját az öltözőjétől egészen a kameráig, csak hogy kiengeszteljem. Bekopogtam az ajtaján, és elszaladtam. Hagytam, hogy a csokiúton menjen vissza a műterembe. A *Francint* megformáló *Jirí Schmitz*nek ez volt az első komoly filmszerepe. Amikor átöleltem a kamera előtt, éreztem, hogy remegett. Nyugtogatnom kellett őt, hogy ne izguljon, megcsináljuk. *Jaromír Hanzlík*, aki *Pepin* bácsit játszotta, azzal volt elfoglalva, hogy mikor, mennyire eresz-